

Závěr

Ústecký kraj není díky své poloze, sídelní struktuře ani historii možné považovat jako celek za typický venkovský kraj v tradičním slova smyslu. Celým krajem se z východu na západ vine aglomerační pás velkých měst (Děčín-Ústí nad Labem-Teplice-Most-Chomutov), z nichž ani jedno nelze považovat za jediné hlavní centrum kraje a zjednodušeně řečeno po obou stranách tohoto pásu měst se táhne venkovský prostor Ústeckého kraje. Venkovský prostor zaujímá 66 % rozlohy kraje a žije zde jen 17 % obyvatelstva. Pokud by se význam venkovského prostoru měřil podílem na obyvatelstvu daného kraje, pak by Ústecký kraj patřil mezi regiony s nejméně významným venkovem.

Velká část venkovského prostoru se nachází v horských oblastech Krušnohoří či členitém kopcovitém terénu Českého středohoří, Českého Švýcarska a Šluknovského výběžku, kde nejsou podmínky pro zemědělství (odvětví tradičně spojené s představou venkova) příliš příznivé. Na druhou stranu téměř polovinu celého venkovského prostoru tvoří oblast Lounska-Litoměřicka, které se rozkládá v úrodných rovinných oblastech Poohří a Polabí. A právě tuto oblast by bylo možné považovat za venkov v tradičním slova smyslu. Podle mnohých charakteristik se tato oblast projevuje tak, jak by se od venkovské oblasti očekávalo: velký význam zemědělství, stabilní společnost s menší rozvodovostí, potratovostí i dětmi narozenými mimo manželství či vysoký podíl bytů v rodinných domech.

Od ostatních venkovských oblastí se Lounsko-Litoměřicko ovšem neliší pouze přírodními podmínkami, ale také jiným historickým osudem obzvláště po 2. světové válce. Ze všech těchto faktorů tak vyplývají vcelku výrazné regionální rozdíly ve venkovském prostoru (resp. celém kraji). A vzhledem k velmi specifickým rysům ostatních venkovských oblastí (Děčínska, Krušnohoří i Českého Středohoří) není často ani možné učinit zjednodušený závěr o rozdílech mezi městským a venkovským prostorem v Ústeckém kraji. V případě některých charakteristik se jednotlivé venkovské oblasti projevují stejně jako města, přestože by se obecně mezi městy a venkovem daly očekávat velké odlišnosti (např. potratovost). Pokud však jde o ekonomický život, existují mezi městy a venkovem velké rozdíly. Skutečně platí, že jsou to města, která jsou hospodářskými centry kraje. Významné rozdíly mezi městy a venkovem existují samozřejmě také v kvalitě, resp. charakteru bydlení, v migraci posledních let a s tím související bytové výstavbě, nebo například ve volební účasti. Nebylo by zde však účelné opakovat vše, co již bylo řečeno v jednotlivých kapitolách této publikace (zejména části B).

Je však nutné ještě jednou připomenout, že hodnocené rozdíly mezi městy a venkovem byly do značné míry podmíněny dostupností dat na úrovni obcí, z nichž bylo možné venkovský a městský prostor sestavit. S tím souvisí jedna neméně důležitá otázka položená v úvodu, a sice: Jaké ukazatele má k dispozici statistika pro porovnání rozdílů mezi městským a venkovským prostorem? Na tuto otázku nejlépe odpovídá část E, která mimo jiné obsahuje přehled ukazatelů, které je možné na úrovni obcí využít. Je z ní také patrné, že zatímco v oblasti demografických charakteristik je nabídka poměrně široká, ekonomická oblast je omezena v podstatě pouze na údaje z Registru ekonomických subjektů. Pro hodnocení ekonomické a sociální situace jednotlivých oblastí kraje také chybí aktuální údaje o zaměstnanosti a pracovních místech. Zkoumání jsou odkázána na výsledky Sčítání lidu, domů a bytů, což v této dynamicky se měnící oblasti je nedostatečné. Na druhou stranu pokud jde například o kvalitu bydlení je možné stále chápat výsledky Sčítání lidu, domů a bytů za vypovídající.

Poslední významná - a v závěru zatím nezmiňovaná - otázka, která byla v úvodu položena, se týkala zemědělství a lesnictví v Ústeckém kraji. Zemědělství je velmi důležitou součástí pohledu na venkovský prostor a přestože z datových důvodů bylo nutné se na tuto oblast podívat odlišně než na všechny ostatní oblasti (tj. nikoliv z pohledu městského a venkovského prostoru), jedná se o velmi významnou část celé publikace. Tento pohled, přestože je možný pouze na úrovni okresů a správních obvodů obcí s rozšířenou působností, dokresluje charakter jednotlivých venkovských oblastí, přestože není možné oddělit města od venkova. Venkovská oblast Lounska-Litoměřicka v podstatě kopíruje okresy Louny a Litoměřice a Děčínsko se rozkládá převážně v okrese Děčín. Jedinými dvěma venkovskými oblastmi, které výrazně nekopírují administrativní rozdělení kraje a leží ve více okresech, jsou Krušnohoří a Středohoří. Pro obě tyto oblasti je však (vzhledem k jejich reliéfu a poloze) patrně významnější lesnictví (než zemědělství) a dostupnost dat za

něj (na úrovni správních obvodů ORP) tak přesto umožňuje zajímavý pohled na tyto oblasti. Shrňme zde tedy to, co je pro zemědělství a lesnictví v Ústeckém kraji charakteristické:

- podíl zemědělské půdy na celkové rozloze kraje činí zhruba 52 % s téměř třetinovým podílem na Lounsku a Litoměřicku, kde se nachází i nejvíce podniků se zemědělskou produkcí. Procento zornění orné půdy v kraji je mírně pod průměrem ČR, nejnižší v celé republice je v okresech Ústí nad Labem a Děčín
- z hlediska zaměstnanosti se podíl tohoto odvětví na všech zaměstnaných v kraji postupně snižuje, je rovněž nižší než republikový průměr
- hospodařící fyzické osoby v kraji více než 10krát převyšují počet právnických osob, na rozdíl od většiny krajů však obhospodařují srovnatelnou výměru zemědělské půdy s právnickými osobami. Mezi velikostí zemědělských podniků fyzických a právnických osob jsou značné rozdíly. Průměrná velikost podniků fyzických osob v kraji více než dvojnásobně převyšuje republikovou úroveň
- Ústecký kraj je jedním z mála krajů, kde se aktivně hospodařící zemědělci orientují převážně na rostlinnou výrobu a jedním ze dvou, kde to platí jak pro fyzické tak i právnické osoby. Převažující orientace na rostlinnou výrobu se promítá i do velikosti rozlohy obhospodařované půdy na 1 plně zaměstnaného pracovníka, která je druhá nejvyšší v České republice
- více než tři čtvrtiny orné půdy obhospodařují zemědělci v oblastech na jihu kraje v rovinaté, úrodné části Polabí a Poohří, na zbývajícím území kraje je vysoký podíl oblastí horského typu a oblastí se specifickým omezením (pánevní oblasti, chráněná území, apod.). Ve struktuře plodin na orné půdě převažují obiloviny (druhý nejvyšší podíl v ČR), dobré půdně klimatické podmínky pro pěstování zeleniny znamenají 3. nejvyšší podíl ploch na celorepublikové výměře
- významnou plodinou lounského a částečně litoměřického okresu je chmel, nachází se zde více než 55 % ploch plodících chmelnic České republiky
- chov hospodářských zvířat v kraji má v celorepublikovém srovnání nízký podíl, zajímavostí je ale druhý nejrozšířenější chov koz a kozlů a více než čtvrtinový podíl na chovu pštrosů v republice. Uplatňování státní podpory pro pastevně chované ovce a berany v oblastech s horšími podmínkami se projevil v rozšíření stád
- negativním jevem je zaostávání za celorepublikovou úrovní ve vybavenosti novými traktory, pozitivní pak je rychlejší pokles počtu traktorů s nejnižším výkonem při mírném nárůstu počtu nejvýkonnějších strojů
- ve struktuře rostlinné produkce má Ústecký kraj v porovnání s republikovým průměrem vyšší zastoupení obilovin (zejména pak pšenice), zeleniny a ovoce a zásluhou nadpoloviční celorepublikové produkce chmele i technických plodin
- lesní půda zabírá téměř třetinu rozlohy kraje, v druhovém složení lesů mírně převládají jehličnaté lesy nad listnatými. Ve struktuře jehličnatých dřevin je ve vyšších a vlhčích polohách (Krušné hory, Labské pískovce, Šluknovsko) dominantní smrk, zatímco na sušších, nížinných polohách Poohří-Polabí (Litoměřicko a Lounsko) má významnější postavení borovice. Převaha listnatých dřevin je typická (kromě Litoměřicka) především v pánevních oblastech, kde výsadba těchto dřevin plní mimo jiné funkci zpevňující dřeviny
- podíl lesů s hospodářskou funkcí v Ústeckém kraji se postupně snižoval ve prospěch lesů zvláštního určení (zejména v pánevních oblastech kraje), jejich nejrozšířenější subkategorií jsou lesy se zvýšenou funkcí ochrannou, další významný podíl tvoří území národních parků, národních přírodních rezervací, CHKO a přírodních památek. Kategorii lesa s funkcí ochrannou v kraji zastupují téměř výhradně mimořádně nepříznivá stanoviště (prudké svahy, strže, odvaly, výsypky apod.)
- celkovou zásobu dřeva v kraji tvoří z více než dvou třetin hroubí z jehličnatých dřevin, nejnižší zásoby dřeva na jeden hektar se vyskytují v oblasti Severočeské hnědouhelné pánve a Krušných hor, kde docházelo z důvodů těžebních a v důsledku obnovy porostů zničených emisemi k největší výsadbě lesa, v těchto oblastech se nacházejí i nejmladší porosty v Ústeckém kraji s průměrným stářím 41 až 55 let, díky tomu je průměrné stáří lesů (56 let) v Ústeckém kraji o 8 let mladší než celorepublikový průměr.